

SESSION 2024

**CAPES
CONCOURS EXTERNE
ET CAFEP**

**SECTION : LANGUES RÉGIONALES
BASQUE**

EPREUVE ECRITE DISCIPLINAIRE PORTANT SUR LE BASQUE

Durée : 6 heures

L'usage de tout ouvrage de référence, de tout dictionnaire et de tout matériel électronique (y compris la calculatrice) est rigoureusement interdit.

Il appartient au candidat de vérifier qu'il a reçu un sujet complet et correspondant à l'épreuve à laquelle il se présente.

Si vous repérez ce qui vous semble être une erreur d'énoncé, vous devez le signaler très lisiblement sur votre copie, en proposer la correction et poursuivre l'épreuve en conséquence. De même, si cela vous conduit à formuler une ou plusieurs hypothèses, vous devez la (ou les) mentionner explicitement.

NB : Conformément au principe d'anonymat, votre copie ne doit comporter aucun signe distinctif, tel que nom, signature, origine, etc. Si le travail qui vous est demandé consiste notamment en la rédaction d'un projet ou d'une note, vous devrez impérativement vous abstenir de la signer ou de l'identifier. Le fait de rendre une copie blanche est éliminatoire.

Tournez la page S.V.P.

A

INFORMATION AUX CANDIDATS

Vous trouverez ci-après les codes nécessaires vous permettant de compléter les rubriques figurant en en-tête de votre copie.

Ces codes doivent être reportés sur chacune des copies que vous remettrez.

▪ **Concours externe du CAPES de l'enseignement public :**

Concours	Section/option	Epreuve	Matière
E B E	0 4 4 0 E	1 0 1	9 3 9 3

▪ **Concours externe du CAFEP/CAPES de l'enseignement privé :**

Concours	Section/option	Epreuve	Matière
E B F	0 4 4 0 E	1 0 1	9 3 9 3

I. Composition en langue basque

Lau dokumentu hauek oinarri harturik, « sorkuntza eta arteekiko harremana » ardatzaren inguruko gogoeta bat gara ezazu.

Lehen dokumentua:

ARTETAREN zalantzek [Aurelio Arteta, margolari euskalduna, 1879-1940, Kirmen Uribe hari buruzko ikerketa bat egiten ari da, bere eleberria idazteko] eta segurtasun ezak neure nobelaren idazketa-prozesua ekarri zidaten gogora [irakurtzen ari garen nobela da hemen aipatzen duena pasarte osoan, hots, idazten ikusten dugun eleberria bera].

2002ko abenduan idatzi nuen nobelako lehen esaldia.

Liburuaren hasierarako esaldi indartsu bat nahi nuen, Carson McCullers-en *Bihotza ehiztari bakartia da* nobelak duen hasieraren antzekoa. "Hirian bi gormutu zeuden, eta beti zeuden elkarrekin". Asko esaten du esaldi horrek. Azaltzen digu nobela bi gormuturi buruz izango dela, eta bi gormutuek duten bazterketa ere argitzen du. Elkarrekin duten adiskidetasuna ere.

Edo Sylvia Plath-en *Kristalezko kanpaia eleberrikoa*. "Uda arraro eta sargoria zen, Rosenberg senar-emazteak elektrokutatu zituzten uda hura, eta nik ez nekien zer egiten nuen New Yorken". Hasiera zoragarria. Esaldi bakar batean kokatzen baita kontakizuna, noiz eta non eta nola dagoen narratzailea.

"Aita jaio zenerako etxea hondatuta zegoen".

Horixe zen nik nobelaren hasiera gisa hautatu nuen esaldia. "Aita" hitza ezabatu nuen gero eta "jaio zenerako etxea lurrarekin berdindu zuten" geratu zen. Nik uste nuen "jaio zenerako" horrek bazuela zerbait, halako jakin-min antzeko bat sortzen zuela irakurlearen baitan.

Beka batera ere aurkeztu nuen nobelaren egitasmoa urte hartan bertan, nire hasierako esaldi distiratsu horrekin, baina atzera bota zuten. "Dos Amigos" jarri nion izenburua egitasmoari eta hogeiren bat orritik ez zen igaroko.

Hogei orrialde horietatik, hasierako zirriborro hartan kontuan hartzea merezi zuen esaldi bakarra zegoen.

"Etxeak hil egiten dira beren barruan norbait bizi ez bada, baita pertsonak ere".

Atzera bota zutenean pena hartu nuen, onartu behar dut. Baina gaur da eguna eskertzen dudala epaimahai haren buru-argitasuna. Goizegi zen orduan liburua idazteko, gauzek badute beren garaia.

Hala eta guztiz ere, esan behar dut gogor eutsi niola 2002ko hasiera hari, luzaroan egon nintzen hura aldatu gabe. Apustua ere egin nuen lagunekin, nobela bukatu arte eutsiko niola esaldiari. Baina, beste alde batetik, neure buruari esaten nion seinale txarra izango zela hori, ez nuela asko aurreratu esaldi berari eusten banion.

Azkenean galdu egin dut apustua, beste askotan bezala, eta aldatu egin dut hasierako esaldia.

"Arrainek eta zuhaitzek elkarren antza dute".

Kirmen Uribe, *Bilbao-New York-Bilbao*, 2008.

Bigarren dokumentua:

[...]

Kultur etxeko gelara sartu nintzenerako ordu erdi zeramaten nire eleberriaren inguruan eztabaidan: tailerraren koordinatzaileak, Joanak —lehenagotik ere ezagutzen nuen emakume tratuan atsegin baina pixka bat buruiritziak—, nahiago du, egilea gonbidatuta ere, hura gabe hastea saioa, "irakurleek askatasun handiagoz hitz egiteko aukera izan dezaten, ordu erdiz sikiera". Ergela alaena. Zaila egin zait gelari temperatura hartzea, lehenengo minutuetan: Joanaren galderak aseptikoak izan dira, liburua irakurri gabe ere egin daitezkeen horietakoak —"Konta iezaguzu nolakoa izan zen obraren genesis", "Zer etorri zen lehenengo: pertsonaia nagusiaren lanketa ala eleberriaren egitura zehaztea?", "Txoritxo batek esan dit hemen egin zenituela unibertsitate-ikasketak; noizko gure hirian kokatutako eleberri bat?"—, eta irakurleen lehenengo interbentzioek ere ez didate pista askorik eskaini. Baina nahiko argi geratzen ari zait Rafaelek ez duela ezer esan hemen egon ez naizen bitartean. Laster lasaitu naiz: gehienek nahiko konbentzitura dirudite, eta pertsonaia nagusiaren —narratzailearen— "eraikuntza" izan da liburuaren alderdirik goraipatuena, haren inguruan lortutako "sakontasuna" eta "sinesgarritasuna". "Ausardia" eta "gordintasun" hitzak ere aipatu dira, batez ere putetxeko eszenari dagokionez, emakume batzuen protesta eragin arren; gehienek "maskulinitasun toxikoaren" kritika inplizituztat har daitekeela ebatzi dute, izan ere. Norbaitek, orobat, narratzaileak eta haren lagunek txinoak kontsumitzen zituzten pasarteak laudatu ditu, laurogeita hamarreko giroaren berreraikuntza oroitarazlearen testuinguruan.

Egon da, zer esanik ez, nobelaren bigarren erdian "nabarmentzen den erritmoaren beherakada" hizpidera atera duenik, baina prestatuta nentorren aurreko irakurle klubetatik, gaia maiz atera baita haietan, eta ez dut nire argudioen armategia husteko beharrik izan: nobelaren parte horretako "geldotzea" berariaz bilatua dela esanez defendatu naiz.

Protagonistaren erorialdiarekin bat egiten duela, bere "gizarte-integrazio ahaleginaren porrotaren" alegoriatzat ere har daitekeela, eta —apaltasunez— hori komunikatzea lortu ez badut, nire idazle abilezia nahikoa suertatu ez den seinale dela. Ez dakit aurretik behin baino gehiagotan errepikatutako hitzak naturaltasunez irten zaizkidan; baietz esango nuke. Norbaitek bota du halaber —ezin bestela izan— Martinez alproja horren kritikaren aipamena, bidaien pasarteen "prosa turistikoa" salatzen zuena, baina horri kasik ez entzunarena egin diot —hitz ergelei belarriak itxi, nik argi daukat—, eta beste bide guztiz ezberdin batetik abiatu naiz: nire diskurtsoa gailentzeko moduak aurkitzen aurrerapen handiak egin ditut azken urteotan.

[...]

Iban Zaldua, *Ipuina engainua da*, 2022, "Tailerraren ostean" ipuinetik.

Hirugarren dokumentua:

[eszena honetan Jasone izeneko protagonista emazteak gordezka idatziriko eleberri bat pasatzen dio bere senar Ismaeli, hura blokatua baita bere sorkuntza prozesuan, ez baitu lortzen emazte pertsonaia baten ikuspegia modu sinesgarrian islatzea idazten ari den eleberrian]

—Apunte batzuk ditut. Emakume baten ahotsa jasotzen dute... Noizbehinka idazten joan naizen zerbait da, agian zure nobela dokumentatzeko lagungarri izan dezakezu.

Ahots neutroa mantentzen saiatu nintzen, testuari garrantzi handirik ez ematen, baina haren atzamarrak nire folioetara gerturatzen ziren heinean, neure azala tiraka kentzen ari zitzaidala sentitu nuen. Eta testua bere eskuetan hartu zuenean harritu egin ninduen haren naturaltasunak. Ez zegoen sorpresarik haren begietan, ez zidan ezer galdetu ere.

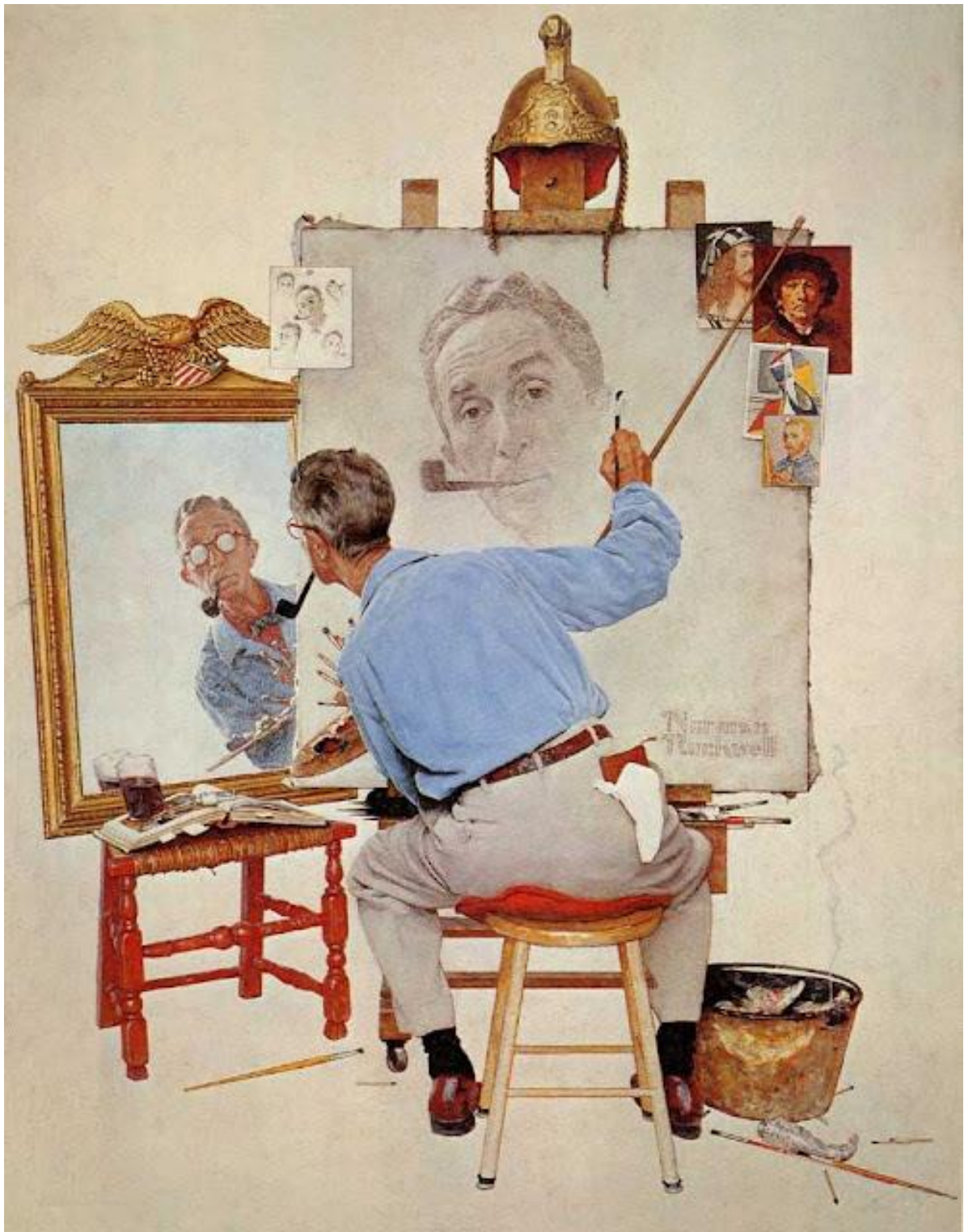
—Begiratuko dut, ziur lagungarri zaidala. Ahal baduzu, emailez bidaliko didazu? —esan zidan, eta bere mahaitxoaren gainean utzi zituen folioak, laneko txosten bat edo liburutegitik ateratako liburuen zerrenda bat balitz bezala. Ez zidan galdetu noiz idatzitakoa zen, berriz idazten ari nintzen... Ez zidan ezertxo ere galdetu. Eta ni munduko emakumerik ergelena sentitu nintzen. Urtebetez ezkutuan idazten ibili ondoren, Ismaelen erreakzioaren beldur, nire senarrari berdin zitzaion dena. Nire laguntza onartzen zuen, besterik gabe, beti egin duen bezala. Eta sentiarazi zidan hori zela nire funtzioa munduan: laguntzea. Esaldi bakar batekin nire lekura bueltatu nintzen, tokatzen zitzaidan lekura. Arrazoi zuen Libek [protagonistaren lagun bat, konfidentea], orduan konturatu nintzen, beranduegi jada.

Handik aurrera, estudiotik irteten zenean mingainari haginka egin behar izaten nion. Ezer ez galdetzeko. Berak ere ez zidan ezer esaten. Tutik ere ez nire nobelari buruz. Gustatu ote zitzaion ere ez zidan esan. Eta nik oihi egiteko gogoia nuen, baina oihi egin beharrean arrautzak irabiatzen nituen; nire senarra hormaren kontra jarri eta hari informazioa ateratzeko beharra nuen, baina horren ordezkari aurpegia desmakillatzen nuen komunean, isilean, alboan nuen senarraren ahotik dentifrikoaren bitsa baino ateratzen ez zen bitartean. Min egiten zidan haren isiltasunak.

Minaren gaintetik, baina, sentitzen nuen ni ere ez nintzela guztiz zintzoa izaten ari Ismaeli nire nobela entregatzearekin. Agian nire helburua ez baitzen bakarrik senarra laguntzea. Jauregiren indiferentzia sentitu ondoren [Jauregi Ismaelen editorea da eta protagonista sexualki interesatu zaio, betidanik, baina jakin arren Jasonek idazten zuela gazte denboran, ez du sekulan irudikatu idazle bihur zitekeenik], agian Ismaeli hitz haiek entregatzearekin nire senarrak ni errekonozitzea, ni baloratzea bilatzen nuen. Esku artean benetako nobela bat nuela esatea eta hura argitaratu behar nuela. Hori zen benetan nahi nuena, orduan konturatzen ez banintzen ere. Mendian bidea irekitzeko sasiak moztzen diren moduan, sasitza erditik kendu eta nire burua aurkitzea. Ni ikustea azkenean. Ez urtetan izandako amorantea, ez gerora bihurtu nintzen ama. Ni neu. Behingoz.

Karmele Jaio, *Aitareen etxea*, 2019

Laugarren dokumentua:

ROCKWELL Norman, 1894-1978, "Triple autoportrait", 1960

II. Traduction

1. Version : testu hau euskarara itzul ezazu.

L'entrée dans Obudu, je m'en souviens bien : la route sort de l'ombre de la forêt et entre tout droit dans le village, en plein soleil. Mon père a arrêté son auto, avec ma mère il doit parler aux officiels. Je suis seul au milieu de la foule, je n'ai pas peur. Les mains me touchent, passent sur mes bras, sur mes cheveux autour du bord de mon chapeau. Parmi tous ceux qui se pressent autour de moi, il y a une vieille femme, enfin je ne sais pas qu'elle est vieille. Je suppose que c'est d'abord son âge que je remarque, parce qu'elle diffère des enfants nus et des hommes et des femmes habillés plus ou moins à l'occidentale que je vois à Ogoja. Quand ma mère revient (peut-être vaguement inquiète de ce rassemblement), je lui montre cette femme : « Qu'est-ce qu'elle a ? Est-ce qu'elle est malade ? » Je me souviens de cette question que j'ai posée à ma mère. Le corps nu de cette femme, fait de plis, de rides, sa peau comme une outre dégonflée, ses seins allongés et flasques, pendant sur son ventre, sa peau craquelée, ternie, un peu grise, tout cela me semble étrange, et en même temps vrai. Comment aurais-je pu imaginer que cette femme était ma grand-mère ? Et je ressentais non pas de l'horreur ni de la pitié, mais au contraire de l'amour et de l'intérêt, ceux que suscite la vue de la vérité, de la réalité vécue. Je me rappelle seulement de cette question : « Est-ce qu'elle est malade ? » Elle me brûle encore aujourd'hui étrangement, comme si le temps n'était pas passé. Et non la réponse –sans doute rassurante, peut-être un peu gênée– de ma mère : « Non, elle n'est pas malade, elle est vieille, c'est tout. » La vieillesse, sans doute plus choquante pour un enfant sur le corps d'une femme puisque encore, puisque toujours, en France, en Europe, pays des gaines et des jupons, des soutiens-gorges et des combinaisons, les femmes sont ordinairement exemptes de la maladie de l'âge. La brûlure sur mes joues que je ressens encore, qui accompagne la question naïve et la réponse brutale de ma mère, comme un soufflet. Cela est resté en moi sans réponse. La question n'était sans doute pas : Pourquoi cette femme est-elle devenue ainsi, usée et déformée par la vieillesse ?, mais : Pourquoi m'a-t-on menti ? Pourquoi m'a-t-on caché cette vérité ?

L'Afrique, c'était le corps plutôt que le visage. C'était la violence des sensations, la violence des appétits, la violence des saisons. Le premier souvenir que j'ai de ce continent, c'est mon corps couvert d'une éruption de petites ampoules causées par l'extrême chaleur, une affection bénigne dont souffrent les Blancs à leur entrée dans la zone équatoriale, sous le nom comique de « bourbouille » - en anglais *prickly heat*. Je suis dans la cabine du bateau qui longe lentement la côte, au large de Conakry, Freetown, Monrovia, nu sur la couchette, hublot ouvert sur l'air humide, le corps saupoudré de talc, avec l'impression d'être dans un sarcophage invisible, ou d'avoir été pris comme un poisson dans la nasse, enfariné avant d'aller à la friture.

L'Afrique qui déjà m'ôtait mon visage me rendait un corps, douloureux, enfiévré, ce corps que la France m'avait caché dans la douceur anémiant de la douceur du foyer de ma grand-mère, sans instinct, sans liberté.

Jean-Marie Gustave Le Clézio, *L'Africain*, 2004.

2. Thème : testu hau frantsesera itzul ezazu.

LARRUNGO BETIZOAK

Ez du aspaldi oraino, Larrungo mendian, Espainiako eta Frantziako mugan, bizi zirela behi basa batzu edo, jendeek deitzen zituzten bezala: betizoak.

Oro berdinak, gorrixtak, adar mehe, punta zorrotz, lurrerainoko buztanekin ziren. Behi etxetakoak baino ttipiago, hauek begien bixtan ez zezaketen ereman. Behin batez ere, betizoek buztarran ziren bi idi adarka hil zituzten. Gau eta egun beti kanpoan, lo egiteko, zombait mendi bizkarretarat nahiago zuten atera. Larrean umatzen ziren. Aratxeak, ixtanteko pizkortuak, ikus zitazken beren amen errapetan haunditu eta ere.

Betizo multzo baten artean izaiten ziren hiru, lau zezenetaraino. Hanbat gaixtoago arropa gorria zuenarentzat, edo aratxe hetarat sobera hurbiltzen zenarentzat. Lehenbizian gizonari behatzen zioten, azpi so, trebeska aire batekin. Gero heldu ziren, burua behera, adarrak zut, lepoko larrua zimur eta jendeari jazartzen, ez bazen handik laster urruntzen.

Bainan, galdaturen dautazue, ez zirena hartzen edo hiltzen ahal? Ihardetsiren dautzuet hekien atzemaitea ez zela errex, ezin bilduak zirelako. Atzemanikan ere, batzuetan gertatzen zen bezala, ez zitazkela bertze behiak bezala hez eta erabil, eskupeko izaitea ez baitzezaketen jasan. Jauzika eta uztarka, bazter guziak xahutzen zituzten eta azkenekotz beren burua. Hiltzea errexago zen, bainan ihiztariei ez zioten hanbat gogo emaiten, non behi horiek ez ziren zaharrak.

Egun batez Pantzua ote pikatzen ari zen, noiz eta ere ikusten baitu betizo bat hari buruz heldu. Zer egin? Ez zen luzaz gogoeta egon. Ondo hartan baitzen borda bat, sartzen da. Bainan betizoa gibeletik zuen hunkitzeko heinean. Orduan gure gizona ateratzen da ardientzat borda sahetsean egina zen zilo ttipi batetik eta berritz gibelerat etorririk, hesten du atea: betizoa preso zen. Etxerat gan, zizparekin etor, lau tiroz behi-basa hil, ez zen luze joan. Betizo hartan bertze norbaitek baino zuzen gehiago ez baitzuen, holakotan ohi zen bezala, haragiaz auzoekilako bat egin zuen.

Orai arras betizo guti ikusten da Larrunen. Burdin-bide horrek denak ohiltzen ditu. Damurik! Ezen betizoek gure Eskual Herriko mendietan biziki eder emaiten zuten.

Piarres Larzabal, *Gure Herria*, 1930, 83-84.